

363.

3: 77. *Barn-Visa*

Staren sitter på ladutak;
Pipan vill inte låta.
Kära mor! gif barnet mat:
Låt det inte gråta.
Hönan hoppar i kornet,
Klockorna ringa i tornet.
Biss, duss liten Kind!
Mor kommer straxt in;
Far går på långa bro,
Köper barnet nya skor;
Nya skor och kängor:
Sofver barnet länge!

Sophia Andersin.

364.

3: 78. *Barn-Visa*

Sof min söta gosse, sof!
Ingen fluga skall dig störa, [etc.]

— — —

Soph. Andersin.

[Dikt av F. M. Franzén, Den arma modren, i Skaldestycken, Örebro
1824, bd. I, s. 109. Säve har sju strofer.]

365 A.

3: 79. *Fru Silfver*

Fru Dröjenborg in genom dörren såg:
Alla små barnen for' hvart i sin vrå.
— Du ädlaste min skön jungfru! —

Den ena hon skuffa, den andra hon slog,
Den tredje hon tog i håret och drog.

— — —

Fru Silfver inför vår Herre står:
»Får jag nu lof att på jorden gå?»

»Och mens du går, du blir fuller glad;
Men kom igen när tuppen han gal!»

»Vill du inte vara mina barns styfemor,
I helvete skall jag sätta din stol.»

»Men vill du vara mina barns goda styfemor,
I himmelen skall jag sätta din stol.»

Fru Dröjenborg in genom dörren såg:
Alla små barnen for hvart i sin vrå.

Den ena hon tog uti moderlig famn,
Den andra hon kamma' med guldrödan kam.
— Du ädlaste min skön jungfru! —

Soph. Andersin.

365 B.

Fru silfver

Gotländsk Folkvisa.

(Afskrift efter Prosten M. Gustafsons handskrift.)¹

Mel. å Psalmodicon: —3—6—7.

⁵ ⁵ ⁴ ⁵ ³ ⁷ ⁸ ⁵
Kon-ungen for sig söder under ö :,:

⁸ ⁷ ⁵ ⁶ ⁵ ⁴ ³ ⁵ ⁴
Han fäste Fru Silf-ver, sig till mö. —

⁶ ⁵ ⁴ ⁵ ³ ² ¹ ¹
För ä-de-lig min skön jung-fru.

Kon-ungen for hem, han var så glad, :,:
Han hafver fästet Fru Silfver i dag.
För ä-de-lig &c.

De lefde tillsamman i å-ren sju, :,:
Tre barn de aflade mel-lan sig.

¹ Bilaga till 3: 79 i MS av Carl Säves hand.

Nu är dö-den kom-men i vår gård, :,
I dag så lägges Fru Silfver på bår.

Kon-ungen for sig norder under ö :,
Han fäste Fru Drögen-borg sig till mö.

Kon-ungen for hem, han var så glad, :,
Han hafver fästat Fru Drögenborg i dag.

Fru Drögenborg in ge-nom dör-ren såg, :,
Och alla små barn sprang hvar i sin vå.

Den ena hon tuppa, den andra hon slog, :,
Den tredje tog hon i håret och drog.

Små barnen inför sin fader gå: :,
Och få vi lof på vår moders graf gå?

Och hvad vil-jen I på er mors graf göra? :,
Små barnen sad' Jo! — och aldrig ett ord.

Små barnen ut från sin fader gå,
Och gingo så dit, der modren låg.

Den ena gret tårar, den andra blod, :,
Den tredje gret sin moder ur jord.

Fru Silfver in-för Gud Fader att stå: :,
Och får jag lof på jorden att gå?

Och gerna skall du få på jorden gå, :,
Men skall vara igen förrän hanen gal. (gol?)

Fru Silfver ned af himmelen for, :,
Och for så ned i konungens gård.

Fru Silfver in genom dörren steg, :,
Och alla små barnen för henne neg;

Den en' tog hon i famn, den andra i hand, :,
Den tredje tog hon upp-å sin arm.

Och efter mig har jag lemnat gullet röd, :,
Men mina små barn lida nöd för bröd.

Och efter mig har jag lemnat bolstren blå, :,:
Men mina små barn få ligga på strå.

Och vill du vara god mot mina små barn, :,:
En stol skall du få i himmelens sal.

Men vill du ej vara god mot mina små barn, :,:
En pall skall du få i helvetes dal.

Nu galer hanen den sota ; :,:
Nu öppnas mig himmelens portar.

Nu galer hanen den hvite ; :,:
Nu far jag till himmelens rike!
För ädelig min skön jungfru.

(Carl Säve. 1868.)

Anm. — Silfver har verkligen varit nyttjat som qvinnonamn i Norden, hvilket ses af den vackra runstenen (Lilj. 1482) vid St. Clemens sockens kyrka å Bornholm, hvilken börjas: Silfur lit raisa stun aftir kubbiarn bonta sin. — — —

366.

3: 80. *Brömsen och flugan*

[se nr 38 C.]

367.

3: 81. *Jaku-Smissen*

Jaku-Smissen han tok freiar'-styflar pa,
Haj-fallera. Tok freiar'-styflar pa.
U laga' sig så till Åcksarfve ga (i Hemse)
Haj-falleralle-rallen!

Når sum han kom till Åcksarfve-bäck,
Haj fall — — — kom till Åcksarfve-bäck,
Stod der en kärring stätte på en säck:
Haj-fall — — —

Når sum han kum till Åcksarfve gard,
Haj — — —kom till Åcksarfve gard,
Svärfadren ute mot honom star.
Haj-fall, — — —

Jag tror här kumbar mågen min:
Haj-fall. kumbar mågen min
Var nå så godar steig ei stäuu in.
Haj-fall. — — —

U når sum han kom ei stäuu in,
Haj-fall. — — — kom äi stäuu in,
Augu di rännde väggarna kring.
Haj-fall. — — —

Ei hand slog han far, ei hand slog han Mor:
Haj-fall — — —ei hand slog han mor,
U leila Gartrud gick på golfvet u log.
Haj-fall. — — —

U leila Gartrud satte fram bad' bröd u ust:
Haj-fall. — — — satt' fram bad bröd u ust:
Jit nå, min Vin! um дәu havur lust.
Haj-fall. — — —

U leila Gartrud skuddi tappa dricke ei;
Haj-fall — — — sku' tappa dricke ei.
Men källaren var mörk, hun kundi inti se.
Haj-fall. — — —

U Jaku-Smissen! um дәu vill blei min vän,
Haj-fall. — — — um дәu vill blei min vän,
Så kum heit u lait' drick-tappen igen.
Haj-fall. — — —

U Jaku-Smissen han tok handskoar u hatt
Haj-fall. — — — han tok handskoar u hatt
U hälsade Gartrud a rosen god nat.
Haj-fall. — — —

Leila Gartrud rännde ättar mäd rop u mäd skrei:
Haj, fallera mäd rop u mäd skrei:
Vitt Tu inti ha' mig, så kanst дәu late blei!
Haj, falleralle, rallen!

Soph. Svensson, Anga.

368.

4: 1. *Verser på Carlsdag d. 28 januari 1822*

[av C. Enequist, tryckt i Visby 1822.]

369.

4: 2. *Till Källarmästaren Välädle Herr Gustav
von Schröder*

[gratulationsdikt av C. P. Norby 1797.]

370.

4: 3. *Afl. Herr Jacob Niclas Donners Begräfningsdag
den 14:de December 1809*

[dikt av C. P. Norby.]

371.

4: 4. *Visa*

Mel.

En visa jag vill skrifva, blott några rader små :,:
Det är till dig, min Gosse! om du vill akta på.
Det är till dig, min lilla vän!
Det är väl blott om kärleken:
Det är till dig, min Gosse, som jag har hållit kär.

Jag älskar dig, min Gosse, fastän Du hatar mig :,:
Men hvarifrån det kommer kan jag ej säga dig.
Jo, tyst jag vet vriggers-sven.¹
Gif, att jag vandrar ärligen,
Och Herren mig ledsagar på rätta vandringen.

Ja, vandringen i verlden är svår att tänka på :,:
Det är så många öden, som man skall genomgå.
Men den, som har en trogen vän,
En trogen och uppriktig vän,
Som lättar lifvets mödor, och sorg försvinna skall.

¹ Så; (= *ungersven*?)

Nu slutar jag att skrifva och bjuder Dig adjö :,
Jag får ej längre vara din trogna fästemö.
Nu får det vara som det är:
Jag vet, du har en annan kär.
Men det fins gossar flera, som mig på hjertat bär.

Om någon än skall veta hvem visan diktat har :,
Det var utaf en flicka, som vännen mistat har.
Mång tusen tårar har jag fällt
För dig, min lilla ädla vän!
Och Herren Dig belönar för du har varit falsk.

En gosse, som är falsker, han straffas i Guds bud :,
Och det har Gud befallt när Han utgaf sitt bud.
Ja, den Gud icke lida kan,
För han gör det som ej går an:
Han älskat först den ena och tager sen en ann!

Den gosse, som så tänker och det uträtta kan :,
Han flickors ära kränker, fast hederliga mör.
De gossar är' bedrägliga,
Som narra flickor ärliga;
Och deras ro förstörer, och sorgen kränker dem. —
Bondflicka på När. (g. Joh:a Lovisa Fagerström).

372.

4: 5. *Klints-Ole* . . .

[se nr 280 B.]

373.

4: 6. *Galna Nussa* . . .

[se nr 264 B.]

374.

4: 7. *Skrådare-visa (skomakare —)*

Skrådare u skomakare

— Excellente —

De fria efter mig båd natt och dag

— Kurante! —

L. On Kallbjärga, Fårö.

4: 8. *Bonde-Rim*

(Eskelhem) eller Hväte (?)

Vitt Tu stuppa mi' a peipå tobak,
 Så skall jag säga dig ett åike-namn:
 Bäckstäden u Bärk-hagen,
 Stainstu-Mätte mä' säck-magen (säck-pipa)
 Smiss-Breite u mor sprangk;
 U far myssla upp an vakur dans.
 Halta Djäuu u franse-Gardrut,
 Mor spinnar u far kardar,
 U gamble Hasslen han bauler!

J. D. Lang.

4: 9. *Tiggar-Visa*

(på 1730-talet i Visby)

När de »Danska jakterna» på 1730-talet, lastade med fläsk, ost och andra fetalievaror till den utarmade staden, lågo förtöjda längst in i Gamla Hamn (hvarest nu 1868, är Cons. R. Cramérs trädgård), söngo Visby-pojkarna för att få sig en bit:

»Du danske man, du danske man, Du är en Rosen-lund,
 Du Svenske man, du Svenske man, du är en plumper hund!»

Men då de icke snart blefvo bönhörda och förnöjde, söngo de i förargelsen:

»Så kommer då den svenske hund
 Och gör en konst i Rosen-lund!»

Och dervid blefvo de qvickie att akta sig för daggen.

(Efter uppgift af E. H^s morfar, skrädd.ålderman H. Lindman,
 80 år gl. död 18 .)

(*Anm.* Under flera år — och ännu 1868 — har en dansk skeppare, Torkel, på samma sätt såldt allehanda mat-varor uti Visby hamn.)

Engelbr. Hjorth, skeppare, född 1790.

377.

4: 10. *Visa*

[se nr 173 B.]

378—380.

4: 11—13. *Skål till Herr generalen (?) och Landshöfdingen
Baron Rajalin*

[m. fl. skålvärser av C. P. Norby.] (Wisebok, s. 15.)

381.

4: 14. *Vid Doctor Witthoffs Graf d. 2 Apr. 1806*

[dikt av C. P. Norby.] (Wisebok, s. 264.)

382.

4: 15. *Öfver Grosshandlaren Hr G. M. Donners Död
d. 8 Januari 1808*

[dikt av C. P. Norby.] (Wisebok, s. 308.)

383.

4: 16. *Vid sal. Fru Öfverstinnan Charlotta Cath. af Klints,
f. Gyllenstam, graf d. 6 Apr. 1808*

[dikt av C. P. Norby.] (Wisebok, 366.)

384.

4: 17. *Til Herr Baron, Amiralen, Landshöfdingen . . .
friherre Rudolph Cederström, 1811*

[dikt av C. P. Norby.] (Wis-Bok, s. 341.)

385.

- 4: 18. *Lyckönskan till Brudgummen . . . Herr Eric Molander
och Bruden . . . Jungfru Helena Bulmering . . . 1744*

[bröllopsdikt, jfr följ.]

386.

- 4: 19. *Pratmakerij . . . hållit, dagen för . . . Herr Eric
Molanders och . . . Jungfru Helena Bulmerings
Bröllops-Festin . . . d. 17 Januari 1744*

[tryckt i Svenska Landsmålen 1918, s. 5 ff., av Nils Carlsson, och i
B. Hesselman, Bröllopsdikter på dialekt, s. 294 ff.]

387.

- 4: 20. *Kom, min lilla Sissa, du!*

[se nr 312 B ovan.]

388.

- 4: 21. *Nils Olsson*

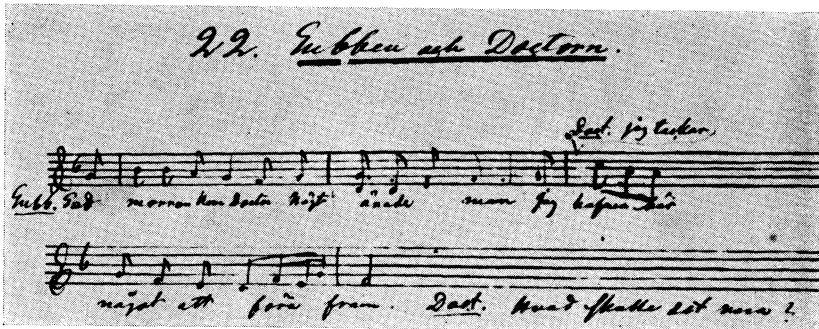
Nils Olsson mänd' han heta
Han har gått bort
Från sina qvinfolk:
De efter honom leta.
Hustru och svåger
Fara kring och fråga,
Gamla mor hon spörjer efter.
De mena alla tre,
Hon har bli'tt illa vér. (illa vid = rädd)
Han har var't bort' i åtta nätter.
När han åtta nätter borta var
Dertill i åtta da'r
Kom han till Nöistu' i Hogrän,
Der hans svåger plägar gästa.
Hör du, Perken, lilla!

Far ej med mig illa.
 Jag vill aldrig mer så göra ;
 Jag vill komma hem
 Morgon eller qväll,
 Om jag går eller körer.
 Äst du då en så eländig kar',
 Efter du är qvinfolks-rädder.
 Vill då Perken hjälpa,
 Bind han på en kälke,
 Kör han ut i stora hagen.
 Vill han inte bli der,
 Bind han bi a grän, (= vid en gran)
 Medan du qvinfolki lage.

Chr. Östman.

389.

4: 22. *Gubben och Doctorn*



- G. En hare jag skjutit i dalen åt Er.
 D. Det var godt att ha'.
 G. Min dotter Cathrina ej maten förtär.
 D. Ge henne nå(go)n god mat, så äter hon väl.
 G. Hon äter ej soppa, ej kött eller stek.
 D. Har hon varit borta?
 G. Jo, i fjol på juldagen släppte jag henne på Bo-vall.
 D. Har icke jag sagt, att du aldrig skulle släppa henne på Bovall.
 G. Hon åt och hon drack till dess natten var all.
 D. Efter mycket ätande och drickande blir hon svagmagad. Hvad klagar hon sig nu?

- G. Hon klagar hon har ondt i länder och bröst.
 D. Hå hå, min Far! flickan är hafvande: det hjälper
 hvarken »kapper eller koppar-ask»! (?)
 Adiö, min Far! tack för haren!

Karin Westberg (g. C. J. Laurin).

390.

4: 23. *Visa*

[4 strofer av en bröllopsdikt på gutamål från Rone.]

391.

4: 24. *Häst-visa*

Kum, vilom vör äutga Bad' stäure u sma
 Hästar att fa — Hussia, hussia!
 Gack äut pa räume' (rummet, fältet)
 Ta' fatt stäure Bräunen.
 Släpp'n, lat blei'n,
 Lät mig fa tak ein:
 Jag hallder'n väl jag.
 Den stäure gra,
 Sum lare' var af
 Lägg esarna pa!
 Den stäure skymlen, sum ingen kund' tämä,
 Den söjslede Far.
 Den stäure raude
 Sla pa nasar mäd stauren:
 Han vill inte' sta!
 Den stäure raud-bläsen
 Mäd striplar pa näsen —
 Dät var hästar nuck hä'!
 Källingi sägdi till peiku den styggä:
 Ga äut ei stallen, målk' håpu knäul-ryggä.
 Hvad vill Mor gära af usten den söta:
 Vill ha ha' den mäd far när far far' pa möte?
 Far vill inte' ta' usten den token:
 Han vill ha' fyl-skinku, sum hängar pa kroken.

Håpu var ung,
 Skinku var tung.
 Lat knäppi (?) ga
 Mäns veisu star pa.
 Far for till Mölnar ei Hväte;
 Dar bigynnt 'an pa fyl-skinku äta.
 Håpu var ung,
 Skinku var tung.
 Lat knäppi ga
 Mäns veisu star pa.
 Kraku situr äute pa take';
 Mor situr inne nasslar fyl-fettet af fate'.
 Kyte' ta'r ha,
 Fatet far ja'.
 Lat knäppi ga
 Mäns veisu star pa!
 Karin Westberg, Rone 1850 (g. C. J. Laurin)

[Kom, vilja vi utgå båd stora och små
 Hästar att få, hussia, hussia.
 Gå ut på fältet
 tag fatt stora Brunen
 Släpp en, låt bli en,
 låt mig få tag i en;
 jag håller en väl jag.
 Den store grå
 som låret var av,
 lägg tömmarna på!
 Den store skymlen, som ingen kunde tämja,
 den sysslade far.
 Den store röde
 slå på näsan med stören,
 han vill inte stå.
 Den store rödbläsen
 med ränder på näsan,
 det var hästar nog det!
 Käringen sade till flickan den stygga:
 Gå ut i stallet mjölka märren puckelrygga.
 Vad vill mor göra av osten den söta,
 vill hon ha den med far, när far far på möte?
 Far vill inte ha osten den token,
 han vill ha fölskinkan, som hänger på kroken.

Märren var ung,
 skinkan var tung.
 Låt knäppen (?) gå
 medan visan står på.
 Kråkan sitter ute på taket,
 Mor sitter inne, snaskar fölfettet av fatet.
 Köttet tar hon
 Fatet får jag.
 Låt knäppen gå
 medan visan står på.]

392—393.

4: 25—26. *Polska*

[polskemelodier utan ord.]

394.

4: 27. *Den leila Fäulen*

(Polska: gammal gotländsk melodi)

Orden af R. Lindal.

27. Den leila Fäulen (*Polska: gammal got-
 ländsk melodi*).

Orden af R. Lindal.

1. Hä var an gang an lei ten fäul, Hä var an gang an lei ten fäul, Bland var han gra, bland var han gra.

gäul, U jätt, jätt, jätt, jätt, jätt Bland var han gra, Bland var han gäul, U jätt, jätt, jätt, jätt, jätt.

1. Hä var an gang an leiten fäul,
 Hä var an gang an leiten fäul,
 Bland var han gra, bland var han gäul,

U jäbb, jäbb, jäbb, jäbb, jäbb,
Bland var han gra, Bland var han gäul,
U jäbb, jäbb, jäbb.

[Det var en gång en liten fågel; ibland var han grå, ibland var han gul, och jäbb, jäbb ...]

2. U flauga kundi han sum spital :,:
Pa baken stygg, i augu hal :,:

[Och flyga kunde han som en galning, på baken stygg, i ögonen hal.]

3. Kårp u kraka, Tålk u tjocknäbb :,:
Fick ingu frid fyr hans fäula bjäbb :,:

[Korp och kråka, rödbena och gråsparv fingo ingen frid för hans fula bjäbb.]

4. Han var så stäur sum an näfve gråit :,:
U lägdi nasar mäd allt i blåit :,:

[Han var så stor som en näve gröt, och lade näsan om allt i blöt.]

5. U alla stäns så var han mä' :,:
U oljaud spraid bland fäul u fä :,:

[Och allestädes så var han med, och spridde oljud bland folk och fä.]

6. Mot hynsi var han rèt hapligt stygg :,:
U till u mäd mot krank u mygg :,:

[Mot hönsen var han rätt väldigt stygg, och till och med mot knott och mygg.]

7. Saltgrön ei augu mäd vargablack¹ :,:
Han sum an gaiting rèt mange stack :,:

[Saltgrön i ögonen med vargablink, han som en geting rätt många stack.]

8. Han haddi näbb sum an bagganos :,:
U dar han picka' blaif mike os :,:

[Han hade näbb som en baggenos, och där han pickade blev mycket os.]

9. Pa släut' blaif han fyr allt sitt rop :,:
Umtyckt' sum hauk ei kraka-hop :,:

[På slutet blev han för allt sitt rop omtyckt som hök i kråkhop.]

¹ I *marg.*: (blinkning som en varg).

10. U hva' han kãm u hva' han flaug :,:
Så blaif han batt¹ af lag u haug :,:

[Och var han kom, och var han flög, så blev han slagen av låg och hög.]

11. An gang han skuddi flauga stä :,:
U ta' sig maka, hä, hä, hä! :,:

[En gång skulle han flyga åstad och ta sig maka, ha, ha, ha.]

12. Men ha var hanum allt fyr klok :,:
Ha sägdi: naj, däu jäst an tok! :,:

[Men hon var honom alltför klok, hon sade: nej, du är en tok!]

13. Da blaif han arg sum svejde hin :,:
U picka' hardt pa hennes skinn :,:

[Då blev han arg som svedde hin (?), och pickade hårt på hennes skinn.]

14. Men ha räckna' hä inte stort :,:
Bös flaug han af till skogen fort :,:

[Men hon räknade det inte stort, arg for han av till skogen fort.]

15. U fick så tak ei a aru² ain :,:
Sum blaif han trogi mäd väng u bain :,:

[Och fick så tag i en annan en, som blev honom trogen med vinge och ben.]

16. U sum hä var, så bigynte ha :,:
U raidra — hä var inti bra :,:

[Och rätt som det var så började hon att bygga rede, det var inte bra.]

17. U innefyri bei a vägg :,:
Ha värpti trax a lejti ägg :,:

[Och innanför vid en vägg, värpte hon strax ett litet ägg.]

18. Ha lag darpa så trogelig' :,:
An ungi fick så finurlig :,:

[Hon låg därpå så troget, en unge fick hon så finurligt.]

19. Men däu skatt tro han sätte byst :,:
U skreja': »Hä skall vara tyst!» :,:

[Men du skall tro han reste borst och skrek: det skall vara tyst!]

¹ *I marg.*: (Batt = betad, barkad, slagen).

² *I marg.*: aru, f. en annan.

20. An annan fäul jär därtill skuld :,
Töj ha har vari' hanum huld :,

[En annan fågel är därtill skuld, ty hon har varit honom huld.]

21. »Men ja' far binda hä bei mitt bain :,
Ha jär så god sum a aru ain :,»

[Men jag får binda det vid mitt ben. Hon är så god som en annan en.]

22. Men hä var inti nuck mäd hä :,
Ha matte grata u bida mä :,

[Men det var inte nog med det, hon måste gråta och bedja också.]

23. U 'kull pa jardi bei an pall :,
Dä stackels honu bigrèt sitt fall :,

[Och omkull på jorden vid en pall, den stackars honan begrät sitt fall.]

24. Men sine blaif hä atur bra :,
»Ja, vitt дәu nå, så vill ja' :,

[Men sedan blev det åter bra. Ja vill du nu, så vill jag.]

25. »Di hafva till mein kèra fräu! :,
Ha säggdi: »Jåå!» — Trax blaif di täu :,

[Dig hava till min kära fru. Hon sade ja. Strax blev de två.]

26. Mäd mike klambur u mike bråk :,
Itt äkta par — täu stäure pjåk :,

[Med mycket klammer och mycket bråk, ett äkta par, två stora pjåk.]

27. U ingen af daim säggdi naj :,
Nå tröi di var', snart flair' di blai' :,

[Och ingen av dem sade nej, nu tre det var, strax blev det fler.]

28. U hä jär ingen sum sär um hä :,
Så gale har nuck sports förr sum dä :,

[Och det är ingen som säger något om det, så galet har nog försports förr som detta.]

29. Af all slags fäul jär den itt ska'n :,
Sum naikar fyr sitt aigna ba'n :,

[Av alla slags fåglar är den ett skarn, som nekar för sitt eget barn.]

30. An äusel fäul ma alle tro :,
Sum går äutei sitt aigä bo :,
— U jäbb, jäbb, jäbb, jäbb, jäbb. — — —

[En usel fågel må alla tro, som »gör» uti sitt eget bo. Och jäbb, jäbb ...]

Lars Lindal. (11/9 1850.)

395.

4: 28. *Bonde-Verser*

författade af en gammal bonde vid Butraifs i Ardre med anl. af Jungfru Maria Öhrners vid Ljugarns-hamn nödtvungna giftermål med sonen till en arbetskarl, hvilken nyhet Butraifvar fått höra i ett gästabudslag vid Laverse derstädes.

Ei Laverse lag
Jag haddi när' fat slag
När jag håirde
Att Maja Öhner (Åinär),
Så nått sum a duckä,
Läukur¹ hade ha
Sum a hyna af an hane
Latä sig luckä.

Ha jär af haugt stand,
Fast ha bor uppa land',
U gar leite snidt uppa skoen.
Men fälke' hä undrede mäst dar uppa,
Att ha to' en!

Enl. Svante Klintonberg, arbetskarl på Ljugarn.

396.

4: 29. *Födelsedags-Vers*

[av P. Wessman på hans 88:de födelsedag 1864.]

397.

4: 30. *Jul-Ramsa*, eller gamla Jule-lekar

[se Svenska Lekar I, s. 218.]

¹ I *margin.*: (Leukur = likväl).

398.

- 4: 31. *Samtal millum Rasmus Glammunds ei Akebäck
u Båtel Liftare ei Yskelaim . . . 1771*

[Variant till bröllopsdikt, tryckt hos B. Hesselman, Bröllopsdikter på
dialekt etc., s. 456.]

399.

- 4: 32. *Bröllops-Verser i anledning af Hr Johan N:n
Luttemans frieri och giftermål . . .*

[Variant till en bröllopsdikt, tryckt hos B. Hesselman, aa., s. 158.]

400.

- 4: 33. *Verser med anledning af Kyrkovärden Pehr Vid-
grens och kyrkovärdaresonen Mårten Martins Mattise i
Bunge vådliga död uti Sandviken i Bunge d. 4:de Juli 1860*

[dikt av Eva Veström i Bunge.]

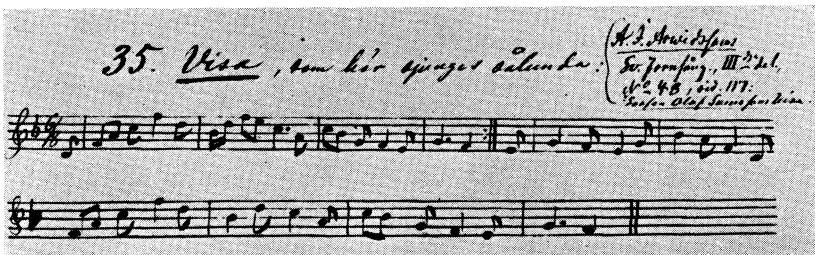
401.

- 4: 34. *Andelig Morgon-Wijsa Tryckt åhr 1749*

[religiös dikt av kyrkoh. P. Ronander.]

402.

- 4: 35. *Visa, som här sjunges sålunda*



[en melodi, som av Säre anges höra till Arwidsson III, n:r 48,
s. 117.]

403.

4: 36. *Polska*, gammal gotländsk

[ord och melodi, med siffror.]

404.

4: 37. *Gabr. Wickmans Visa*

[tillfällighetsrim.]

405.

4: 38. *Vimpelen*

(Dryckes-sång i Visby Skeppar-lag)

Mel.

Och hvem skall denna vimpelen ha'
Med lustigt mod?
Jo, den skall brodren N. N. ha'
Vår vän så god.
Så luta då till
Du lille stallbroder!
Och drick som du vill,
Men drick som en karl
Tre klunkar å rad,
Å rad, å rad, å rad:
Så kommer Du ej något buller åstad!
Ty utan buller och utan bång
Skall denna vimpelen hafva sin gång
Till ljusan dag!

J. Hambræus, 6/5 73 (efter Öfverstelöjtnantskan Charlotta Stenberg,
f. Segerdahl, f. 17 + 1875).

406.

4: 39. *Väf-veiså*

[se nr 188 B.]

4: 40. *Gudt rad til mein Dotar*

Hä' var a hustru, som hait Tora,
 Tok sein dotar äut ei skola.
 Sade: håir u lär av mi'!
 Når дәu ain gang bleivur kvinna,
 Skallt дәu itta väl besinna,
 Um дәu vitt blei lyckeli'.

Gick ja' mi' pa körke-vägen,
 Kåm vår granne, var så trägen,
 Fragte mi' trohjærtelig'
 Ättar deina ar u aldar;
 (Aldri' wait ja' va' sum valldar:
 Ja' tror visst han älskar Di'.)

Ja' kund' intet annet svara,
 Än sum sanningen mund' vara,
 Dәu jäst nå snart nitten ar.
 Kerstin bleir väl u snart sjäxten,
 Fast ha aj jär stor till växten;
 Malin tälв ei denna var (?).¹

Sama dag sum Jens blaiv födar,
 Da blaiv gamble prosten dödar²,
 Hä' mins jag, sum vor' ei gar.
 Va'-fräu-dagen ar, sum kumbar,
 Dän, sum falldur in ei sumar,
 Bleir han täu u tjuge³ ar.

Han tör kumma heit ei måren
 Mä' sin häst u styfvel-spären,
 U um han di' da bigär',
 Skatt du hanum hyfligt (?) svara:
 Gäud, vår Herre, us sjelv para,
 Um дә' jär av Han biskärdt.

Fysst u främst så skatt Dәu lära:
 Dina nyklar skatt Dәu bjära
 Til dein kista, skap u skrein;

¹ *I marg.:* (vår = *ladning*).² *I marg.:* (daudar).³ *I marg.:* (tuge = 20).¹

Äuti huse' trogen vara,
Lissum fordom gambla Sara,
Underdånig mannen din.

Når Däu ser a fein-klèd ducka,
Skatt Däu aj pa mannen pucka:
Klèd di' ättar rad u stand.
Mike' broku't, mike' randugt
Hä' jär alltför oförstandugt,
Teken til ostadug' art.

Når du maten har til-raida
Skatt Du dok på bårde' braida,
Hä' kanst Däu så väl förma.
Hä' var mors u märmors sidar,
U hä' bleir din aigen haidur,
Um däu vitt mi' rèt första.

Däu skatt halda raint ei huse',
Gröitur, pannur, staup u kräuse',
Bårde' hvitt sum elfenbain;
Ugnen skatt Däu också leima¹
Så han skall ei stäuu skeina
Sum han var av marmor-stain.

Däu skallt seist ei söngi vara,
U dein måide aldrig spara,
Um däu än ei häuse' gar: (?)
Se um durar järo lykta
U um ild u ljaus jär' släckta:
Inga peika leita pa.

Däu skallt aldri' duri stänga
För di fatiga, sum tränga
Ällar daim, sum leida nåid.²
Da skall Gäud så mä' Di' göra³,
Stänga seina nåde-dörrar⁴
För dein själ, når däu jär daud.

Fr. Turesson Bergman, v. Past. f. 1842.

¹ *I marg.:* (hvit-limma).

² *I marg.:* (naud).

³ *I marg.:* (gära).

⁴ *I marg.:* (-durar).

408.

4: 41. *Correspondence och Sjelavandring*

[tillfällighetsdikt av P. Stengård till P. A. Sävve.]

409.

4: 42. *Visa (»Tysk ölvisa«)*

[ramsa på delvis obegriplig rotvälska.]

410.

4: 43. *Dä' lejle Päjku*

Jag ränn-di mig kvejar fram
Roped' u bad :,
Möte jag a lejt-i päjkå
Lustug u glad
sum jag:
Däu hart nöj rock pa dig i dag!
Ha' tok ej rocken u dro',
Jag tok itt stycke u slo',
Hajle den stora lange ladig u haust
Fick jag rännä rocke-laust'
För dä lejle päjkus skull!

Jag ränn-di mig kvejar fram
Roped' u bad :,
Möte jag a lejt-i päjkå
Lustug u glad
sum jag:
Däu hart nöj väst (halsdok, styflar,
husar, bycksar, skjortä)
pa dig i dag'
Ha tok i västen (halsdoken, ...) u dro'
Jag tok itt stycke u slo'.
Hajle den stora langa ladig u haust
Fick jag ränne väste-laust,
(halsdok-, styfle-laust ...)
För de' lejla Pejkus skull!

Cath. Bod. Östman, f. 1805.

4: 44. *Lejla Pejku*

Lejla Pejku gick i dansen
 Med gull-band ej hare' (håret):
 Häfde ha upp svansen,
 Vejste bära lare' (låret)
 Gud trojste den sum fatug jär,
 U ingen särk pa lari bjär
 U ingen mat ej buki (?). —

(Språk-prof af Gutniska af Doktor Pehr Säve,
 — i slutet af hans afskrift af »Gautau-Minning» ordboken.)

I. Sägner 53. *Prästen och Bondhustrun*¹

En Bondhustru var »god vän» med Sockne-Prästen eller Munken: och när »Far» var i skogen eller borta och »strandade», d. v. s. besökte fiskestrand, kom Prästen i tysthet och bedref sin olofliga handel. Men på det ej Prästen någon gång skulle komma i ogjordt väder eller då Far vore hemma, hade man ett öfverenskommet tecken, medelst en »stumblä» i en hage mellan Gården och Prästegården, hvilken Bond-Hustrun vände med roten uppåt, när far var hemma, men när ingen fara var, låg stubben med roten neder och såsom vanligt med »stumblä-nacken» uppåt. Men en gång hade Bond-Hustrun glömt detta tecknet, och Prästen kom en natt på besök, då Bonden var hemma och låg i sängen. Bond-Hustrun såg genom fönstret Prästen komma lurandes, fruktade den fara de gemensamt lupo, och ville nu, under det hon vaggade deras barn, varna älskaren, så att ej bonden skulle märka oråd, hon sjöng då:

»Yxi hänger på väggi
 Söta vännen min;
 Far han liggar i sängi:
 Kum nå inte in.

I aftes glåjmde jag burt bade stublen u Prästen:

Jag tror den kalen
 Jär vildar u galen
 Sum inte kan håjrä
 Att far jär hajmä.

By, by — söta vännen min!

¹ Musiknoterna stå i I. Lekar 25.

28. Wärdet av Bondhustrun (H. Sjöstr. 1853).

Här ligger på väggen Söta vännen min. För han ligger i fångst. Kom nu inte in! I aftes glämdes jag burt bade stumblen u Præsten. Ja tror den Kalen u galen som vilt den högen, att jag på högen! Nej, ly. Söta vännen min!

28. Fåglar. Sångviken.

Räjfvu (räffsan) liggur pa taki
Söta vänner min;
Far han liggur nå vaken:
Kum nå inte in.

I aftes gläjmde jag etc.»

(Härvid röt Bonden i sängen till: »hvad singur Däu nå för slag din f—de kåna!») Då fortfor Bond-hustrun:

»Någå skall man låta
Söta vänner min,
För bani när di gråta:
Kum nå inte in.

I aftes gläjmde jag burt bade stumblen u Prästen:

Ja tror den Kalen
Jär vildar u galen,

Sum inte kan håjrä
Att far jär hajmä
By, by — söta vännen min!»

A. Söderdal.

412 B.

4: 45. *Munken och Bondhustrun*

Hustrun sjunger:

Man vaggar barnet det såta
I vaggan sin,
Att inte små barnen skall' gråta:
Gack inte in!
Gack rundt omkring.
Tuss, lulleri, lulla!

Herren Gud signe ditt öga
Som tittar in
Igenom fönstret det höga.
Gack inte in!
Gack rundt omkring.
Tuss, lulleri, lulla!

Men kom till mig i otta
När tuppen gal:
För då är grå-skägget borta
I qvarn och mal'.
Gack inte in!
Gack rundt omkring.
Tuss, lulleri, lulla!

(Hvad är det gnolar på igen nu då? ryter gubben åt henne.)

Hustrun sjunger:

Man skall något låta
Kär' mannen min!
Att inte små barnen skall' gråta.
Gack inte in!
Gack rundt omkring.
Tuss, lulleri, lulla!

Hans Pettersson Petsarfve i Sanda, f. 1800,
f. d. sergeant och storsångare.

413.

4: 46. *Vid mötet af Gotlands Höfdinge (von Rajalin) och
Gotlands Befriare (R. Cederström) i Visby 1809*

[dikt av Dr Pehr Säve.]

414—415.

4: 47—48. *Till Doktor Pehr Säve*

[dikter av fru Hedvig Charlotta Säve och C. Enequist.]

416.

4: 49. *Afsjunget af ett Sällskap på sjön*

[dikt av C. Enequist.]

417—418.

4: 50—51. [dikter av Pehr Säve till Baron Rajalin och
M. I. Lallerius.]

419.

4: 52. *Sjömansvisa*

Far min salig.

[Förf. Elias Sehlstedt, »Och far min salig han var en skeppare ...» Överensstämmer helt med skillingtrycken utom att refrängen saknas. Förekommer i följande sktr. KB:s reg.: E 1845 11 (Fem nya och utsökta Wisor. Den Femte. Och Far min salig, han var en Skeppare, han, han, etc. Westerwik. Tryckte hos C. O. Ekblad & Comp., 1845.) 1846 bb, ee, gg, 1847 oo, 1848 j, g, vv, 1849 o, ee, ss, 1850 mm, n, 1852 k3, 1853 pp, (uooå) 1854 p (ny uppl. 1855, 1857, 1858), 1856 t, 1863 x, 1870 hh, 1879 (3), 1885 (5) 1911 (8). — Säve har 10 strofer.]

Ole Lindahl, f. 6/10 1808, skeppare (Vis-samling).

420.

4: 53. *Sjömansvisa*

[När öfver hafvet stormen flyger — — —. Förf. Pehr Sparre, »Rorgängarens Visa». Originalet har tre str. om åttarader, och dessutom avslutas varje strof med en nionde om fyra stavelser. 1:a str.: »Stött för lofven!», 2:a str.: »inte lägre!», 3:e str.: »Rätt,

som det går!» Originalets och även skillingtryckens t. ex. E 1843 1 två första strofer äro i Säve sammanblandade, och den fjärde saknar motsvarighet. I skillingtrycket E 1915 (6) återfinnes denna fjärde strof. KB:s reg. upptager följande tryck: E 1843 1, 1848 vv, 1849 ss, 1852 rr, 1884 (3), 1913 (6), 1915 (6), R 1845 a, 1859 b, 1865 a. Säve har 4 strofer.]

Ole Lindahl, f. 1808, skeppare.

421.

4: 54. *Skeppar' Sjöskum*

[Skeppar' Sjöskum. Hvilket ämne skall jag välja. Förekommer i KB:s reg.: E 1836 aa, 1855 qq, R 1826 b, »Twenne nöjsamma Sjöman-Wisor. Den Första: Skeppar Sjöskum. Stockholm 1826. Tryckte i Wennlundska Boktryckeriet.» R 1837 b. Sävets elva strofer överensstämma helt med trycken, ehuru ordningsföljden är omkastad.]

Ole Lindahl, f. 1808, skeppare.

422.

4: 55. *Barlast-Visa*

Tre hundra är vår »talja»
Fem hundra har gått ut.
Vi kan' ej hifva längre:
Vi hifvom till ett slut.
Kom' andra gossar ner,
Tag' skyffeln uti hand:
Hif' bättre om I kan'!
En skyffel för kaptenen¹,
Som förer skeppet fram;
En skyffel för vår styrman,
Som samma konsten kan;
En skyffel för konstapeln,
Som flaskan har om hand;
En skyffel för kamrater,
Som stå i akter-hand! —
Om någon oss påskyndar
Och faller oss emot,
Då draga vi oss undan,
Sätt' skyffeln ner för fot. —

Ole Lindahl, f. 1808, skeppare.

¹ I marg. med blyerts: ?En skyffel för han[s] Fru (?)

4: 56. *Kärleks-Visa*

Det var en gång en flicka, som var skön — fallera!
 Hon hade hy som purpur och som snö — fallera!
 Hon hade också ögon himmelsblå — fallera!
 Och vacker var hon ifrån topp till tå — fallera!
 Fallera, la lall-la (Ritornello):
 Och vacker var hon ifrån topp till tå — fallera!

Hon hade kurtisörer uti mängd — fallera!
 Men gumman stod bak' dörren, som var stängd — — —
 Och hotade med vredens sura min — — —
 Hvar karl, som djerfdes näsan sticka in — — —
 — — —

Till henne kom en älskare förtjust — —
 Och sade: kära Svärmor! var nu tyst — — —
 Men, som han titta' in fick han en spark — — —
 Af gummans fot, som öfvad var och stark — — —
 — — —

Men dottren både sörjade och gret — — —
 Och sade: Mamma är blott till förtret! — — —
 Skall jag gå här och sörja dag och natt — — —
 För alla mammas konster så besatt? — — —

Var tyst, mitt Barn! Jag vet nog hvad jag gör — — —
 Ett mönster utaf dygder finnas bör — — —
 Det fins för utan Dig ej en i sta'n — — —
 Derför skall du bli ogift! ta' mig fan — — —

Det hände sig engång allt uppå knep — fallera!
 Att gumman buden blef på kaffe-rep — — —
 Af grannarna i huset midt emot — — —
 Tills hon af dem i ändan fick en fot — — —

Men gift blef flickan ändå lika dan — Fallera!
 Och det är som man kallar: »det går an» — Fallera!
 Ty hon med älskar'n rymde bort en natt — Fallera!
 Det var för grannarna ett förbannadt spratt — Fallera!¹
 Ty hon med älskar'n rymde bort en natt — Fallera!

Ole Lindahl, f. 1808, skeppare (allt ur O. L.—s. Vis-samling).

¹ Denna rad inskjuten.

424.

4: 57. *Gratulation på Lars-dagen*

[dikt på gutamål av Lars Lindal, folkskoll. i Lärbro.]

425.

4: 58. *Dryckes-Visa (Fragment)*

[en strof i stil med Gubben Noak.]

426—429.

4: 59—62. *Till min far (etc.)*

[dikter av Carl och P. A. Säve till olika familjemedlemmar.]

430.

4: 63. *Sjöröfvarne*

[översättning ur Des Knaben Wunderhorn av A. Th. Snöbohm.]

431.

4: 64. *Stajngylpen gärdi bryllaup . . .*

[omdiktning av nr 202, av Carl Säve.]

432.

4: 65. *När som sommaren — — —*

Melodi

När som sommaren begynner och göken han gal:

Kuck-u!

Och alla små foglar de bygga sig sal

Nu, nu!

Och herden i skogen

Och bonden vid plogen

De fika, arbeta med glädeligt mod.

Ty göken galer: kucku!

»U issu vejsu släutar näu!

Ol. Joh^s Eneqvist, f. 1796, kantor.

När sommaren han nalkas och lilla göken gal,
När alla blad och blommor de spricka ur sin' skal,
När alla blad och blommor de spricka ur sin knopp,
Då lifvas hvar ådra i (Dalkarlens) kropp :,:

Ferd. Lundgren.

433.

4: 66. *Den blodiga sonen*

När skall till hem du komma åter?

Du min glade son!

När i norder dagen tändes

Gyldne moder min!

När i norr skall dagen tändas

Du, min glade son?

När på vattnet stenen rullar

Gyldne moder min!

När skall sten' på vattnet rulla

Du min glade son?

När till botten fjädern sjunker

Gyldne moder min!

När till botten sjunker fjädern?

Du min glade son?

När för domstoln alla komma

Gyldne moder min!

Ur Petr Stengårds Vissamling i 4°.

434.

4: 67. *Sång på Carlsdagen 1819*

[dikt av L. P. Ihre.]

435.

4: 68. *Barlast-visa*

Mel.

Mor min fästade sig en piga ;

Hon var nätt och hon var grann,

Hon kunde buga, hon kunde niga
Rätt så väl som någon an.
Sjung fallera, lall lall, lall, la,
Rätt så väl som någon an.

Hon pjästrade ofta uti sängen,
Stal sig äfven ut från mor,
Hvarmed hon sig tjänte pengar
Franska handskar, tyska skor.

Men, engång så gick det gale':
Aber dass — — — hon fick en pojk'.
Länge hafver qvarnen malat:
Sjung fallera, lall, lall, lall, la,
Engång blef dock skäppan full!

J. D. Lang.

436.

4: 69. *Tag ljus i hand* —

Mel.

Tag ljus i hand, kär' Dotter min!
Och låt mig på dig se.
Så framt som du har äran din,
Så får Du inte le,
Le och le, le, le!
(Ler hon skall hon ge pant.)

C. B. Östman, f. 1805.

437.

4: 70. *Hare-Visan*

[se nr 211 A.]

438.

4: 71. *Gässens fröjde-skrik öfver en skjuten Räf*

Käk, käk, käk!
Försvunnen är vår skräck;
För ty du knäckade vår hals,
Är nu röde hud til fals
Käk, käk, käk!
Försvunnen är vår skräck.

Käk, käk, käk!
Nu gå vi fri' och fräck';
Nu skall ej röde Mickel mer
Afplocka våra dun och fjär'
Käk, käk, käk!
Nu gå vi fri' och fräck'.

Käk, käk, käk!
Vårt feta gåse-späck
Ej mickel längre späcka skall,
Ty han är öfver ände falld':
Käk, käk, käk!
Vårt feta gåse-späck!

Käk, käk, käk!
Så blef Du snappad veck
Du, som har öfvat många ett puts
Blef snappad själf uti ett stuts
Käk, käk, käk!
Så blef Du snappad veck.

Käk, käk, käk!
Så skulle snappas veck
Hvar Räf, som går på tvänne ben;
Så blef der mången »gäsling» ren.
Käk, käk, käk!
De skulle snappas veck.

[Sagesman ej angiven.]

439.

4: 72. *Vid Hr Baron Rajalins afresa, våren 1802*

[dikt av Dr Pehr Säve.]

440.

4: 73. *Skålar i Visby 1811 d. 13 Mars*

[dikt av L. P. Ihre (?).]

441.

4: 74. *March för de Studerande i Visby*

[dikt av Joh. Gahne (?).]

442.

4: 75. *Til Mademoiselle Annette Juliette Apiarie . . . 1801*

[dikt av C. P. Norby.]

443.

4: 76. *Vid Capitainen C. G. Apiærs Begräfnings
d. 13 Julii 1812*

[dikt av Pastor Carl Öström.]

444—448.

4: 77—81. *Min son Petter Säves årsdag* (m. fl.)

[dikter av Hedv. Charlotta Säve till olika familjemedlemmar.]

449.

4: 82. *Till H. K. H. Kronprins Oscar vid Hans
landstigning i Visby d. 15 juni 1829*

[dikt av Cath. Christina Cramér.]

450.

4: 83. *Afskedshelsning till H. K. H. Kronprins Oscar — —*

[dikt av Cath. Christina Cramér.]

451.

4: 84. *Graf-Wärser öfver Handelsm. Västbergs Fru,
född Norby*

[dikt av ej angiven förf.] (Ur Stina Maja Lallerii vis-saml. 1799.)

452.

4: 85. *På Hr Borgmästaren och Riddaren P. H.
Grevesmühls Födelsedag (d. 23 Febr. 1809)*

[Ur anf. saml.]

453.

4: 86. *Till Hr Krigs Commisarien Humble*
(D. 18 Febr. 1809)

[dikt av en namngiven förf.] [Ur anf. saml.]

454.

4: 87. *Graf-offer åt Jacob Andersson Bolin 1816*

[dikt ur P. Stengårds vissamling 4:o.]

455.

4: 88. *I anledning af Collega Scholæ Magister*
Hr Jac. Bolins frånfälle

[dikt av ej angivet ursprung.]

456.

4: 89. *I anledning af Collega Scholæ Mag. Jac. Bolins död*

[dikt av ej angivet ursprung.]

457.

4: 90. *Saga*

[lärodikt av H. Lyth.]

458.

4: 91. *I anledning af Herr Handelsman J. Gierlers död*

[dikt av ej angivet ursprung.]

459.

4: 92. *Verser vid Handelsmannen Schwans Barns graf*

[dikt av ej angivet ursprung.]

460.

4: 93. *Ferdinand Schwan till sina föräldrar*

[dikt av ej angivet ursprung.]

461—464.

4: 94—97. *På Johan Segerdahls Begräfningsdag*

[dikter av ej angivet ursprung.]

465.

4: 98. *Vid Sadelmakar'n Stengårds graf*

[d:o.]

466.

4: 99. *På Carlsdag den 28 Januari 1816*

[dikt av H. Lyth, tryckt i Visby 1816.] (Allt ur P. Stengårds Vis-saml. 4^o.)

467.

4: 100. *På Årsdagen af H. K. H:s utväljande till
Svea Rikes Kron-Prins, d. 21 aug. 1811*

(Ur Fru Dorothea Kjöllnerfeldts vissamling.)

468.

4: 101. *Vid Borgmästar Grewesmühls Graf (1826)*

[dikt av C. C. Cramér, tryckt i Visby.]

469.

4: 102. *Vid Enke Fru Öfverste Lieutenantskan Vålborna
Barbara Magd:a Tigerströms Graf d. 17 dec. 1812*

[dikt av ej angivet ursprung.]

470.

4: 103. *Vid Olof Anton Hejdenbergs Graf*

[d:o.]

471.

4: 104. *Vid Demoiselle Gertrud Elis:th Lundsbergs Graf*
d. 20 okt. 1814

[ur D. Kjöllerfelts vissamling.]

472.

4: 105. *Vid Handelsmannen Herr Christopher Gazelii*
timade Död d. 10 December 1821

[av Ol. Kjölin, tryckt i Visby.]

473.

4: 106. *Vid Herr Borgmästaren Carl Abr. Cramérs*
Graf (1828)

[dikt av sign. »D—m», tryckt i Visby.]

474.

4: 107. *Den Fallna*

[dikt av Carl Säve 1841.]

475.

4: 108. *Till Philosophiæ-Candidaterna Arv. Sundberg,*
C. J. Bergman, Carl Laurin och A. J. Lyth
(i Uppsala) d. 1 Apr. 1842

[dikt av Carl Säve, numera tryckt i Fr. Bolling, Gotländska släkten
Lyth (1947), s. 77.]

476.

4: 109. *Morgonskrål anställt vid Brodern Oldbergs dörr
Anders-dagen år 1843*

[dikt av Carl Säve.]

477.

4: 110. *Visa*

Lübska skorrar (korfvar, fläsk-mat (?))
Och muscot-mumma,
Öl i kannor och i krus:
Hej, lustigt min lilla Gumma!
Får jag ta din lilla mus?
Jo gerna Herr magister!
Tjenarinna jag ber:
Herr magister tag mer!

Råby-gubben, mjölnare i Koppars-vik. (g. J. D. Lang.)

478.

5: 1. *Till Konung Oscar (d. 27 okt. 1844)*

[dikt av C. Säve.]

479.

5: 2. *Till Professoren och Riddaren Dr Johan Spongberg
på Hans sjuttiofemte Födelsedag d. 21 aug. 1875*

[dikt av C. Säve.]

480.

5: 3. *Flickan och Jägaren*

En Jägare gick sig att jaga :,:
Uti en skog så grön — ja, ja :,:
(Uti en skog så grön)

Då mötte honom en flicka :,
En flicka, som var skön — ja, ja :,

Hvarthän skall du gå, min flicka :,
Hvart hör du stolta mö — ja, ja :,

Och jag skall gå till min fader :,
Som bor i skogen grön, — ja, ja :,

Och hvad skall du gör' hos din fader :,
Som bor i skogen grön — ja, ja :,

Och der skall jag blommorna plocka :,
Och binda kransar af — ja, ja :,

Och hvem skall den kransen hafva :,
Som du då binda skall — ja, ja :,

Och den skall min fästeman hafva :,
Som uppå hafvet far — ja, ja :,

(Uti Visby Juni—Aug. 1877.) Arvid Jarl Säve
(g Christina Ronström, född på Gotland).

481.

5: 4. *Gotländsk Vagg-visa*

[se nr 202 ovan.]

482.

5: 5. *Samtal u Fröigde-sang* — — —

[bröllopsdikt, tryckt hos B. Hesselman, Bröllopsdikter på dialekt,
s. 517.]

483.

5: 6. *Samtal emelan Rasmus Glammunds* — — —

[se under nr 127 ovan.]

484.

5: 7. *Fortunati Önske-Hatt*

[lärodikt skriven med runor, av ej angivet ursprung.]

485.

5: 8. *En Söndags-morgon om sommaren*

[dikt av Carl Säve.]

486.

5: 9. *(Till) Broder Erik (Nyblæus)*

[dikt av C. Säve.]

487.

5: 10. *Vis-stump (för den som har ondt i en fot)*

[= de två första raderna av nr 254 ovan.]

488.

5: 11. *Pojk-rim till Pappa*

[dikt av P. A. Säve.]

489.

5: 12. *(Sjelf-inbjudnings-vers på kaffe)*

[verser av C. Säve till systrarna.]

490.

5: 13. *Gnidsvärds-visan*

Ett tusen åtta hundra tretton
uppå Octobris första dag,
På Gnidsvärds strand
der hände detta
att fiskrarna på sjöen var,
Hvar en drar sin garn till land,
men der blef sorg på samma strand.

13. Ende förder vifven.

Ett lif för alla hvar den tredde af.

på Or-tobris för-der dag, på Ende förder strant der

hvar den tredde af fisk-vinnare sig en var,

hvar en der för gata till land, men der blef för sig en mer för

Vi hade bergat våra segel
 Och tätt inunder landet var,
 Men på ett grund, som kallas »Haken»,
 Vår båt der plötsligt kantrar om.
 Två männer miste der sitt lif;
 Den tredje nödigt räddadt blef.

Gabriel Herlitz, f. 1812, magist. sekr.

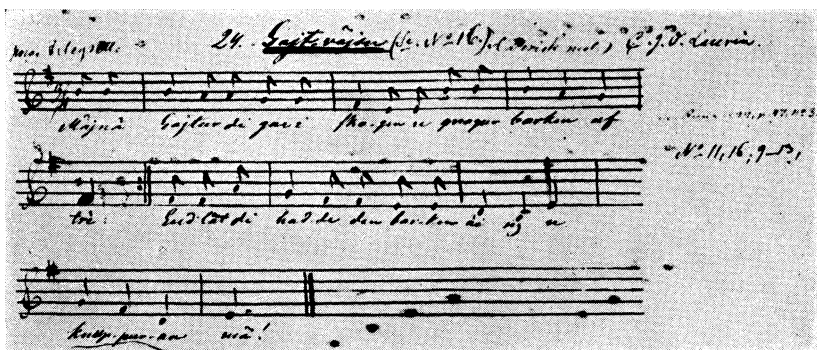
49I.

5: 14. Vid Amiralen m. m. von Rajalins nedsättning
 i Clara kyrkogård — — —

[dikt av ej angivet ursprung.]

492 A.

I Lek. 24. Gajt-väjsu



Mäjnä Gajtur di gar i skogen u gnagur barken af trè:
Gud lät di hadde den barken äi sig u knuppurna mä!

492 B.

I Lek. 16. *Wall-låt* (Rute)

(Gajtä-väjsu)

Mäjne Gajtur di ga i skogen
Gnagur barken af trè (trääd): :;
Gud lät di hadde den barken i sig,
U knuppurna¹ mä! :;:

And. Söderdal.

— — —
— — —
Gugge barken sat ei dam
U qvistarne mä'!

P. O. Grådda.

Alges Gaitar ga i skogen (Alges i Hemså)
Gnaga barken af tre :;
Gugg' di hade barken äi sig
U grainarna mäd! —

P. Ronander, Rone.

¹ qvistarna L. O. Kallbjärge Färö skrivet över raden.

ANMÄRKNINGAR
OCH LITTERATURHÄNVISNINGAR
REGISTER M. M.

ANMÄRKNINGAR OCH LITTERATURHÄNVISNINGAR

Av HERBERT GUSTAVSON och NILS DENCKER

(till texten)

(till melodierna)

S. 1. Före Säves numrerade visor ligger i MS inklistrat ett blad: Jul-lek Jag kom till dig första dagen Jul . . undertecknat Östergarn den 10/4 1847. Ad. Hägg. [Se Sv. Lekar I, nr 216.]

Före texten (efter Säves innehållsfört.) ligger ett skillingtryck Pigan som trampade på bröd. Sthlm Elmén och Granberg, 1823.

Ovanför titeln till nr 1 står: Denna samling af Gotländska Visor är af mig börjad i Visby d. 14 juni 1845. P. A. Säve. — V Sägner, 170, sid. 423 (d. 8/1 1846) [om uppteckning av visor under ett kalas i Vänge 1846].

Efter Säves innehållsfört. är inklistrat ett blad 8:o med anteckn. av Säves hand: Vismelodier g. W. Söhrling begärda af G. Herlitz 17/10 65 ur Mina Gotl:ska Samlingar II Visor N:o 4, 5, 6, 31, 39, 41, 42, 60, 71, 144, 145, 146, 147, 154, 200, 201, 245 o. 280; ur III Visor. N:o 11 och 25. Med mera andra Visor o. Melodier, af Hans Peterss. Petarfve i Sanda, Bondepolskor (Baumgarten) Skratt o. Bränvins-Polskan & cet. osv. m. m. G:la Gotl:a Visor m. m. hos Hindr. Pett. Hulte i Hemse, f. omkr. 1810.

1. Eriksvisan. — Vid titeln i marg.: Läsning f. folket VIII: 4, p. 335. — Tryckt i Visb. 12 (P. Rudebecks), nr 26; Afzelius, Sagoh. 1, s. 37; Klemming, Sv. medeltidsd. o. rim, s. 401. Jfr H. Schück i Hist. Tidskr. 1891, s. 283; S. Ek i Göteb. jub. publ. 16, s. 203; J. Svennung i Saga och sed 1948, s. 33—43. Se utförligt E. Nylén i Stud. t. O. Sylwan 1924, s. 33 ff.

2. Allt under himmelens fäste . . I marg.: V. Sägner, 170, sid. 415 [avskr. av brev från C. Säve, vari denne omtalar, att han sänt visan till R. Dybeck]. C. Säve i Sv. Familje-Journ. 1881, s. 121. — Sverige. Dybeck, Sv. visor 1, nr 15; dens., Sv. folkmel., nr 88; Ahlström, nr 33 (mel.); Berggreen 3, nr 87 (mel.). — Finl. MS i SLS o. Brage (reg.) Litt.: Lagus, nr 55 (m. mel.); G. Dahlström i Brages Årsskr. 1921—23, s. 71 (i mel.).

Den av Gabriel Herlitz år 1844 upptecknade, sedermera så berömda melodien är publicerad av Richard Dybeck, först år 1847 (aa.) jämte strof 1 och 3 hos Säve. I Sv. folkmel. nr 88 har Dybeck ytterligare en strof, vilken han fått höra av en dalkulla, som erhållit den under sina vandringar i uppteckningsorten, Västergarn och Sanda på Gotland. Denna strof finns icke hos Säve. Ahlström nr 33 har samma mel., Lagus nr 55 en helt annan,

yngre vismel. i 6/8. Även här finnas stroferna 1 och 3 samt dessutom två andra. Den gotl. melodien är även publicerad hos Ahlström & Bohman, h. 2, nr 12; jfr Stephens & Hyltén-Cavallius, Vs. 3: 4 (b), nr 264 (62).

Av Sävës marginalanteckningar framgår, att Gabriel Herlitz haft två sagesmän, nämligen Cajsa Lena Mafrids i Västergarn, vilken sjungit visan, och spelmannen Sandberg från Sanda, som väl utfört Melodien på sin fiol. Den som sagesman omnämnde folkskolläraren C. N. Carlsson, f. i Sanda, var ju f. ö. även han spelman (se Fredin, Gotlandstoner s. XXXII). Faktiskt antyder några partier i melodien, att den utförts av en spelman. I den form vismelodien upptecknats och publicerats torde den vara en av Gabriel Herlitz gjord syntes av vissångerskans och spelmannens kanske ej så starka hågkomst av dessa folktoner.

Melodien är regelbundet uppbyggd med två fyrtaktiga satser, av vilka försatsen upprepas. Som vanligt i vismelodier har försatsen slut på dominanten och eftersatsen på tonikan. I Dybecks Sv. visor är tonarten E moll, hos Ahlström är mel. satt i F moll. Det originella med denna så välkända och högt skattade mel. är den tretaktiga, självständiga avslutningen, som går i A moll. Denna lilla coda kan sägas vara utan närmare motsvarighet i våra vismelodier. Ursprungligen har den väl utförts med fri rytm, och tonerna ha sjungits på en vokal, här »oh», som en vallåt. Slutfallet på kvart, ters, tonika är sällsynt i vismelodier, men förekommer i vallåtar, se t. ex. Nils Andersson, Sv. låtar, Jämtl. o. Härjed. 1, nr 276, nr 350, Dalarna 1, nr 130, nr 289 m. fl.

Säve har efter varje strof betecknat slutmelodien med (Rit.), vilket är den vanliga förkortningen för ritardando, och detta kan synas överensstämma med »più lento» i melodipublikationerna. Emellertid skulle det vara egenomligt, om Säve till texten tillade en tempobeteckning inom parentes. Man har därför skäl att förmoda, att Rit. betyder något annat, nämligen ritornell. Detta antagande blir högst troligt, när man jämför med Sävës upplysning till nr 125 Skön jungfru och liten båtsman, att Lisa Leipstäde sjöng melodien med en »underlig ritornell».

Ordet ritornell användes sällan av vissamlarna på 1800-talet annat än någon gång för en trallande refräng, såsom L. F. Rääf i ett brev till A. I. Arwidsson, dat. Buhlsjö d. 20 febr. 1841, rörande sångleken »Jag ser dej» (Arwidsson MSS, Vs. 2: 2, s. 91 f.): »Under sång af första versen med dess ritournelle eller refrain hvilka upprepas...»

Som framgår av T. Norlinds Musiklexikon var ritornellen på 1600-talet en kort instrumentalsats, som inledde en sång och sedan upprepades mellan varje strof. Med liknande betydelse kan man kalla den tretaktiga satsen i den gotl. visan för en ritornell. Ordet förefaller vara föga omnämnt på 1600-talet i vårt land. Det förekommer icke i bröllopskväderna från denna tid (se Musiknotiser i 1600-talets verser, Sv. tidskr. f. musikforsk. 1930, s. 53 ff.). Bland dansmelodier och franska visor i en notbok med årtalet 1699 på pärmens (i KB, S 173) finnas 3 Ritournelles i 3/4 takt som nr 27, 33 och 36. De torde vara franska dansmelodier.

Möjligen har Gotland lärt känna ritornellen i folkvisiform från andra sidan Östersjön. I Riga finnas sålunda två bröllopskväden med ritorneller

i nottryck från resp. 1684 och 1685. Även i Königsberg publicerades ritor-
neller i bröllopsskrifter under senare delen av 1600-talet. De finnas i Kö-
nigsbergs Univ.Bibl., Carmina L Pb 30 fol. Nr 54 (år 1673), Nr 114 e
(1676) och 115 b (1670). Avskrifter av dessa melodier äro deponerade i
Landsmåls- och Folkminnesarkivet i Uppsala, 22291 o. 22294.

Vissa dylika melodier äro folkliga och den tretaktiga slutsatsen i den
gotl. visan kan jämföras med dessa. Närmast tänker man här på en vallåt.

3. Mölnare- ell. Wätebo-Wisan (Hvad gäller den dag då den höga ba-
sunen ..). I marg. hänv. t. [1] Sägner N:o 413, där Säve bl. a. berättar:
»Då hände det, att en ung officer, sedermera major Dahlgren, hade kvartér
vid Mölnar i Väte, vann snart genom falska löften om äktenskap den sköna
och ärbara Husbondedottrens kärlek. Men alltför snart fick hon röna de
bittra frukterna av denna förbindelse; och då hon af sin kärlek och enfald
förblindad, hoppades på uppfyllelse af den rara Herremannens löften, öfver-
gaf han henne snöpligen och hon fick sitta der med sin ånger och skam.
Snart dog hon dock i barnsäng till hennes vänners och föräldrars sorg och
förtviflan! — Då uttryckte den verkl. poetiske klockaren Eklund i Väte den
stilla sorg, land och folk kände vid detta bedrägeri mot en hederlig Bonde-
dotter, i den s. k. Mölnar- eller Wätebo-visan, skrifven på en gammal skön
och vemodfull Gotlands folk-melodi; för hvilken visa Eklund fick en tunna
hvelte af den olyckligas fader ... Barnet, Olivia, är nu (1854) Matmoder
och Hustru vid Bäck i Hväte. — .. Denna Maria Olivia dog d. 23 Febr.
1863, kl. 5 e. m., 44 år 21 dag gammal. Gotl. Tidn. N:o 10 för 1863. ..
Jakob Eklund, skolmästareson fr. Dalhem, var skolmästare och klockare i
Hväte, diktade Mölnar-Visan 1819 ell. 1820 .. dog omkring 1842, knapt 60
år gammal. — Ahlstedt, klockare i Hväte.» I ULMA (21910, s. 10) finns
en gotl. uppt. av D. Rosvall.

I Arwidssons MSS i KB, Vs 2: 2, s. 649 f. finns en strof med mel. (s. 655)
meddelad av C. Säve och här nedan (s. 398) återgiven.

Fredin nr 38 har mel. i 4/4 G moll. Skill. Visby 1834, Västervik 1842
och Karlskrona 1846 säga intet om mel., mer än att den är vacker och
sorglig. Visbytrycket från A. Cedergrens tryckeri utkom på åbon Olof
Granströms förlag. Man kan därför antaga, att denne kringfört visan på
Gotland.

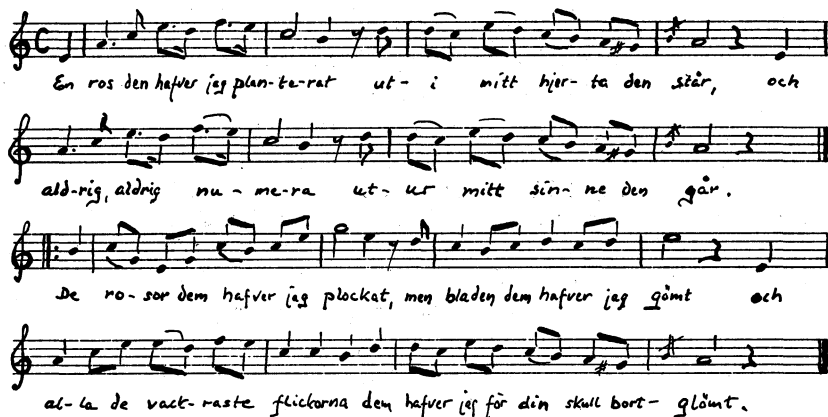
4. Jag såg ett ljus i Österland. — Sverige. MS: Arwidsson, Vs. 2: 2,
s. 116; Stephens & Hyltén-Cavallius, Vs. 3: 4 (b), nr 258: 34, 35; Wiede B,
nr 138 (m. mel.), 320 (m. mel.); DFS, Ekl. nr B 53. Litt.: Skill. KB, C 3
uooå, N 1815 b; Arwidsson 3, nr 48, strof 2; Ahlström, nr 6 (m. mel.). —
Finl. MS i SLS (reg.). Litt.: Lagus, nr 94. Rancken, Fört. nr 329, 985.
— Danm. Berggreen, nr 190, not; Schiørring 1, s. 149; 2, s. 10, mel. s. 54.
— Norge. R. Berge i NFK 7, s. 82.

I nr 402 nedan har Säve meddelat mel., 6/8 F dur. I de flesta fall sjöngs
mel. i 3/4. Se Dybeck. Sv. visor 2, nr 7; Ahlström, nr 6; Wiede B, nr 138,
där den förekommer i både 3/4 och 6/8; 320, 3/4 dur, 3/4 moll; Rosenberg
1, nr 109. Levi Johansson har upptecknat den i Frostviken (Nord. Museet).

har jag planterat o. d.) Rancken Fört. nr 143, 817; (I min ungdom det roar mig ...) Rancken Fört. nr 287, 418, 939—941; Lagus, nr 84 (strof 4). Slutr. (För rosor det hafver jag plockat o. d.) Lagus, nr 61 d (strof 7), nr 278 (sångelek); MS i SLS (reg.).

Lagus har mollmel. i 2/4 och 3 durmel. i 6/8, 2/4 och 4/4. E. T. Kristensen, G. Viser i Folkem., Tillæg 1: 6 mel. s. 414, 2/4 oklar.

En gotl. mel. i 4/4 moll har meddelats av fru Susie Fjällbäck, som skriver, att enligt traditionen skulle Gabriel Herlitz ha hört visan sjungas av kokerskan i Sanda prostgård och sedan själv sjungit den. I Kinberg, Gotl. släkter, s. 282 berättas samma tradition om Säre nr 2 (Allt under himmelns...). Den av fru Fjällbäck meddelade mel. här nedan har nedskrivits av hennes far, Gustaf Bolling, den 2 okt. 1881.



En ros den hafver jag plan-te-rat ut - i mitt hjer-ta den står, och
 ald-rig, aldrig nu-me-ra ut-ur mitt sin-ne den går.
 De ro-sor dem hafver jag plockat, men bladen dem hafver jag gömt och
 al-la de vack-raste flickorna dem hafver jag för din skull bort-glömt.

7. Tänkurt däu att ja förlorad nå jär ... Med ett brev till Arwidsson (Arw. MS i KB, Vs 2: 2, s. 635) dat. Upsala 14.6. 1840 har tydligen följt »Den försmädde friaren» (Tänkar Däu att ja förloradar jär...), jämte mel. (Arw. MS, Vs. 2: 2, s. 579, 587). Dybeck, Runa (1843), h. 3, s. 39, uppger som källa Handskrifterna till Svenska Fornsånger D. III, alltså C. Säves nämnda MS. C. Säves och Dybecks versioner äro i avs. på versradernas ordning något olika P. A. Säves. C. Säve uppger ingen sagesman, medan P. A. S. säger sig ha upptecknat visan den 16 Maj 1845 efter Brita Thimgren, f. 1788 vid Ajmunds i Roma, som var huspiga hos Säves morbror i Visby. Enligt Säve var hon av »ett känslösamt sinne och begåfvad med vacker röst och framstod bland ungdomen som en storsångerska, i synnerhet af kärleksvisor, hvilka alltid söngos enstämmigt» (R 623: 1, s. 5). Denna P. A. Säves uppteckning är alltså hela fem år senare än C. Säves brev till Arwidsson. Möjligen har P. A. S. haft broderns version med sig för kontroll.

En variant uppt. av Fr. Bergman finns i avskrift, signerad »R.» i M. Klintbergs samlingar, nr 147, s. 25. Den liknar mest den C. Säve—Dybeckska versionen, men skiljer sig i avs. på enstaka ord (kärleiki i st. f. Dybecks

vinskapi, P. A. Säves falskhajti). Möjligen är Bergmans variant beroende av C. Säve, resp. Dybeck.

De ändringar till mera ålderdomligt gutamål med fårömålet som mönster, som P. A. Säve vidtagit, ha tillkommit enligt Carl Säves intentioner.

P. A. Säve anmärker vid nr 7, att en variant upptecknats av Carl Säve i Dalarne och hänvisar till ett av dennes brev. I P. A:s avskrift av detta (R 623: 5, s. 448), dat. Avestad 22.1. 1849, säger C. S.: »Märkligt; en fru från Dalarne söng en visa, som nära liknade vår: 'Tänkurt Däu att jag förlorader jär', men hon kunde blott en vers; o. melodien var en helt annan.» — I marg. vid nr 7:

Menar du att jag förlorader är
Fast jag i din gunst ej står?
Tror Du att jag svarta klänningja bär,
Fast jag dig inte får?
Fast Du dig visar spotsker mot mig
Jag ändå emot dig ler!

I Samlaren 1894, s. 65, not 2, nämner E. Wrangel en närstående visa på 6 strofer i Nordinska saml. i UUB, 1114 (4:0), bl. 36. En jämförelse visar, att första strofen något liknar den gotl. visan, medan de övriga äro helt olika. Sannolikt är denna dikt byggd på en folklig visa, som tycks ha varit ganska spridd. Förutom från Dalarne och Gotland finnes även en variant (dock utan mel.) från Skåne (LUF 3420: 79). Den lyder:

Menar du att jag så förlorader är,
fast jag dig ej kan få,
menar du att jag sorgkläder bär,
fast jag dig inte får,
nej inte så är du den likaste
ej heller den rikaste,
som uti våra församlingar finns,
det vill jag försäkra dig.

I Eva Wigströms MS (NM, MS 9, p. 075) finns en visa »Menar du att jag så sinnader är», som bygger på ifrågavarande visa.

Den av Ström, Visor, s. 154 meddelade varianten från Halland på riksspråk liknar nära den gotländska och torde vara reminiscens från någon sångbok.

En likn. tysk visa hos Kopp, s. 40 efter MS fr. ca 1750.

Den nu allbekanta melodien publicerades först av Dybeck i Runa 1843, s. 39, sedan i dens. Sv. visor 1848, avtrycktes av Ahlström (nr 108) och Berggreen 3, nr 103. Dybeck nämner, att melodien är upptecknad av J. O. Laurin.

En norsk variant hos Elling, Vore folkemel., s. 71, och dens. Norsk folkemusik, s. 64, har en helt annan melodi.

8. Äuglä-väjsu. — Å s. 7 i Säves MS står i marg.: III Sagor, 14 [Ugglebarnet]. Mellan nr 90 och 91 i Säves Ms ligger ett fragment av ugglevisan